

O jeziku kajkavskoga pjesništva Nadice Kološa

Kuzmić, Boris

Source / Izvornik: **Kaj, 2021, LIV, 47 - 57**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:574534>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Izvorni znanstveni rad
UDK 811.163.42'282 : 821.163.42'282-1 (497.5 Turopolje)
Primljeno 2021-09-06
Prihvaćeno za tisak 2021-10-15

O JEZIKU KAJKAVSKOGA PJESNIŠTVA NADICE KOLOŠA

Boris Kuzmić, Zagreb

Sažetak

U radu se analizira jezik kajkavske pjesničke zbirke "Ti se nedaj zaboravu" (2018) autorice Nadice Kološa (1951. g.). Analiza će pokazati u kojoj mjeri autoričin suvremeni kajkavski književni jezik uključuje dijakroniju (poznavanje jezika stare kajkavske književnosti) i sinkroniju (suvremene turopoljske govore, pogotovo ogulinečki govor, čija je autorica izvorna govornica).

Ključne riječi: kajkavsko pjesništvo; kajkavski književni jezik; Nadica Kološa; Ogulinec, Turopolje

U ovome radu analizirat će se jezik pjesničke zbirke *Ti se nedaj zaboravu* (2018) autorice Nadice Kološa. Analizi se neće pristupiti isključivo kao samosvojnome tekstu, nego će se uključiti i poznavanje jezika stare kajkavske književnosti kao i suvremenih turopoljskih govora čija je autorica izvorna govornica. Čini mi se zanimljivim istražiti autoričin jezik zato što može pokazati koliko prati književnu tradiciju, koliko suvremene dijalektalne crte koje su zajedničke i većini kajkavskih govora, a koliko je njezin pjesnički izričaj isključivo turopoljski. Da bi se moglo utvrditi koliko pisci pišu svojim materinskim govorom, potrebno bi bilo izraditi fonološki i morfološki opis njihova zavičajnog govora. U slučaju pjesnikinje Nadice Kološa riječ je o ogulinečkome govoru koji zasad nema samostalne jezične analize, ali je djelomice obrađen u radovima istraživača turopoljskih govora, posebice onih Antuna Šojata (1982). Prema Šojatu (1982: 322), ogulinečki govor pripada središnjoj skupini turopoljskih govora. Jezik Nadice Kološa analizira se na fonološkoj i morfološkoj razini zato što one najbolje zrcale tipične dijalektalne osobine, a one se uspoređuju s crtama drugih turopoljskih govora (Šojat 1982), ali se i odmjeravaju o jezik bogate kajkavske pisane baštine (Šojat 2009).

Pjesnikinja Nadica Kološa rođena je 1951. u Ogulincu. Osnovnu školu zavr-

šila je u Buševcu, a srednju Kemijsko-tehničku školu u Zagrebu. Velika je ljubiteljica prirode i dugi niz godina članica je Planinarskog društva Naftaplin Zagreb. Predsjednica je od njezina osnivanja do danas Udruge žena Ogulinec koja se bavi promicanjem kulture i narodnih običaja ogulinečkog kraja. Pjesme je pisala sedam godina prije objave prve zbirke pjesama *Ti se nedaj zaboravu*. Izvor i podsjetnik prilikom pisanja kajkavskih pjesama bile su autoričine dvije bake koje su s njom živjele te mnoge tete i stričevi. Sam naslov zbirke govori o tome da ne zaboravimo odakle potječemo, kako su govorili i živjeli naši stari.

U članku se uz primjere navode brojevi koji označavaju broj stranice u objavljenoj zbirci.

Fonološke osobitosti

Refleks šva uglavnom je *e*, npr. *zetkane 10, steza 11, den 13, 78, 100, tetec 14, bogec 17, otišel 17, šeptala 34, veter 41, sen 45, 100, denes 61, pes 85*. Taj je refleks u staroj kajkavskoj književnosti najčešći, a zajednički je i sa stanjem u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 343–344, 2009: 15). Samo u imenicama *dan* i *imendan* nalazim refleks *a*, npr. *dan 21, 68, 70, 104, dana 17, imendan 16*. Šva se u prijedlogu *v* vokalizira u *vu* 9, 15, 33.

Samoglasnik *a* kada je kratak ili dug bilježi se s *a*, ali u primjerima *dej 68, 93, dejte 32* stanje je sukladno većini turopoljskih govora gdje *a* ispred *j* prelazi u *e* (Šojat 1982: 342). U staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 2009: 10) nalazimo samo oblike s *a* u spomenutim oblicima.

Refleks prednjega nosnoga samoglasnika redovito je *e*, npr. *se 5, me 11, prijeli 68, mesec 67*. Isti je rezultat i u turopoljskim govorima i u staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 1982: 345, 2009: 10–11).

Refleks stražnjega nosnog samoglasnika redovito je *u*, npr. *ruke 9, 10, stisnule 9, perušinu 10, vuska 11, moguče 15, mamu 79*. Isti je rezultat i u turopoljskim govorima i u staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 1982: 346, 2009: 12–13).

Samoglasnik *i* gubi se u prefiksu *iz-* i u glagolu *imeti*, npr. *spod 10, 30, zvadila 10, zišlo 36, znad 43, spod 44, 54, zišli 54, nismo mele 23, meti 97*, ali: *imet 97*. U staroj kajkavskoj književnosti ta je pojava rijetka, ali je redovita u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 351, 2009: 17–18).

Tuđice na *-ir, -irati* autorica piše sa sufiksom *-er*, npr. *gratulerajne 16, špancera 92*. Ima za to dosta potvrda u staroj kajkavskoj književnosti, pa tako i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 347, 2009: 16).

Promjenu samoglasnika *o > e* pratimo u prefiksu *pro-*, npr. *prejde 35, 85, precvele 55*; promjenu *o > u* u primjerima *unda 10, 23, 41, 85, kuliko 28, 53, nekuliko 31*, ali: *milovale 9, verovali 102*. U jeziku stare kajkavske književnosti samoglasnik

o pretežito je neizmijenjen,¹ a navedene promjene potvrđuju se u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 342, 348, 409).

Gubljenje samoglasnika *o* na kraju riječi nalazim u primjerima *kak 5, tak 5, 9, 50, tam 27, onak 34*. U predzadnjem slogu samoglasnik *o* gubi se u primjerima *nemre 60, nemreš 78*. U navedenim primjerima očituje se osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (RHKKJ 1991: 683, Šojat 1982: 351, 2009: 17).

Refleks *jata* redovito jest ekavski, npr. *reka 5, zlejati 5, sečam se 9, vreme 9, sedela 10, navek 11, nes 13, lek 15, lečilo 15, ne imel 17, neje skirl 17, sekira 18, seno 30, videte 95, gnezdo 99*. Ikavski refleks *jata* javlja se u primjerima *sinokoše 5, 54, 61, tira 11, stiral 95, ni 10, 41, 50*, ali: *ne 14, 17, 26, 34*. Istražujući turopoljske govore Šojat (1982: 345) je zabilježio refleks *e* u kratkom *i* u dugom slogu. Glagol *těрати* zabilježen je s ikavskim refleksom, ali nema potvrda za isti refleks u prefiksu *ně-* u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 345). Glagol *těрати* u staroj se kajkavskoj književnosti pretežito bilježio s ikavskim refleksom (Šojat 2009: 15).

Slogotvorno *l* dalo je *u*, npr. *sunce 12, Vukevec 13, suze 13, 42, napunile 25, jabuke 27, žuti 55*. U staroj kajkavskoj književnosti ista je situacija,² a u suvremenim turopoljskim govorima moguće je i refleks *o* (Šojat 1982: 346, 2009: 12).

Slogotvorno *r* čuva se u primjerima *srce 5, grlile 10, grla 11, vrnuti 13*. U jeziku stare kajkavske književnosti pretežito nalazimo bilježenje slogotvornoga *r* glasovnom sekvencom *er*,³ a u govoru mnogih turopoljskih sela takvo *e* znatno se reducira (Šojat 2009: 14).

Stezanje samoglasnika potvrđuje se primjerima *tvega 9, meg 11, mega 12, 41, 69, ke 17, memu 53, svemu 85, 88, 97*, ali ima primjera u kojima ono izostaje: *mojemu 14, mojega 27*. U suvremenim turopoljskim govorima nalazimo potvrde za obje pojave (Šojat 1982: 350). U staroj kajkavskoj književnosti stegnuti oblici sporadične su pojave (Šojat 2009: 17).

Početni glas *h* čuva se u primjerima *hižu 16, hižic 23, hiže 24, 78, 85, hiža 64, hodi 92*, a u primjerima *armoniku 14, rastov pen 18, lebeka 19, itila 21, ladu 30, 39, ital 45, izica 62, iti 84, očeš 94* početno se *h* gubi. U turopoljskim se govorima početno *h* najčešće gubi (Šojat 1982: 356). U središnjem slogu *h* se mijenja u *v* ili *j*, a vrlo rijetko se gubi, npr. *kruva 11, 12, 17, 19, 36, kuvače 14, puvala 18, kruvek*

¹ Među rijetkim unošenjem govornih crta u jezik stare kajkavske književnosti izdvaja se promjena *pro-* > *pre-* koja je relativno slabo zastupljena, dok je promjena *o* > *u* u priloga *kuliko* i *tuliko* redovita (Šojat 2009: 11–12, 16).

² Iznimku čine Vramčevi tekstovi i pokoje sporadično odstupanje.

³ Iznimku čini Vramec koji ima nekoliko primjera sa sekvencom *ar*.

19, suve 20, ruvo 21, ruva 24, kuvarice 31, juva 31, kuva 38, puvati 42, strava 63; oreja 60, oreji 60, štijače 60, sneju 64; poslune 15. U turopoljskim se govorima središnje, a i završno, *h* često gubi ili zamjenjuje glasovima *v* ili *j* (Šojat 1982: 356). U završnom slogu *h* nije sačuvano u dosta primjera, najčešće u L mn., npr. *v žule zarašćene 10, na pleče 11, 17, 33, 37, na drvene kole 21, na zmučene vole 21, poslagentane male hižic 23, na prste 36, na noga 36, po graba 37, po livada 54, na ruka 78*. Manji je broj primjera gdje se završno *h* čuva, npr. *svojeh 9, zlatneh 12, prah 17, zapuščeneh 69, oneh 69, zežulaneh 88*. Promjenu završnoga *h* u *j* ili *v* (> *f*) pratimo u sljedećim primjerima: *orej 63, kruf 19*. *H* se mijenja u *š* ispred *t* u oblicima glagola šteti (= htjeti), npr. *štele 14, 19, štela 16, 18, 21, štelo 32, štel 42, 95, šteti 77*. Skupina *hv* mijenja se u *f* u primjerima *zafalile 25 i fala 50*. Posljednje su dvije pojave razvidne i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357). U staroj kajkavskoj književnosti, bez razlike u položajima ili pripadnosti pojedinim suglasničkim skupinama, redovito se čuva etimološko *h* (Šojat 2009: 27).

Protetsko *v* potvrđuje se primjerima *vuska 11, vure 11, vuski 25, vura 85*. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 349, 2009: 16).

Prijedlog *v* dobro je očuvan, npr. *v lubavi 5, v ruke 10, v trsje 11, v životu 16, v hiže 24*; nema primjera s prijedlogom *f*. Potvrđuje se i prijedlog *vu*, npr. *vutaj čas 5, vu krilo 9, vu vesejlu 15, vu jesen 33*. Vrlo rijetko završno *-v* prelazi u *-f*, npr. *sav 73, z orejov 72; kruf 19*. U jeziku starih kajkavskih pisaca i suvremenih turopoljskih govora potvrđuju se prijedlog *v* i *vu* (Šojat 1982: 344, 2009: 39).

Završno se *-l* i ono na kraju sloga redovito čuva, npr. *došel 16, misel 33, posel 35; selski 14*. Ista je situacija u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 22–23).

Depalatalizacija glasa *l* pretežito se provodi, npr. *Turopolu 5, Turopole 5, lubavi 5, postelu 10, pola 12, žuli 30, bolu 36, lut 45, lubičice 56*. Samo u primjerima *vesejlu 15, vesejlem 39* depalatalizacija se ne provodi. U većini suvremenih turopoljskih govora izvršena je depalatalizacija glasa *l*, a u staroj kajkavskoj književnosti puno je toga ovisilo o pojedinim položajima u riječi ili sufiksima koji će omogućiti ili ne provođenje depalatalizacije (Šojat 1982: 359, 2009: 22–24).

Suglasnik *ń* realizira se u primjerima *po kunjice 31, konjske 31*, a depalatalizirani primjeri jesu *detinstva 11, pen 18 i sankala 38*. Primjeri s metatezom palatalnoga elementa kao *jn* najčešći su i potvrđuju se u primjerima *sejčajna 9, vajnikuša 10, živlejne 10, trplejne 10, trjne 11, najnu 11, kojne 32, pojne 23, 26, vujne 19, sečajnu 38, zajni 42, škrijnami 70*. U jeziku starije kajkavske književnosti broj potvrda za promjene *ń > n*, *jn* vrlo je malen (Šojat 2009: 24), a u suvremenim turopoljskim govorima to je redovita pojava (Šojat 1982: 360–361).

Refleks glasa *t`* u većini je kajkavskih govora dalo *č*, koji se fonetski i fonološ-

ki izjednačio s refleksom praslavenskoga glasa č. To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 2009: 29, 1982: 361), pa tako i u autoričnim pjesmama, npr. *nečeš 5, sečam se 9, sečajna 9, kučnoga 11, proleče 53*.

Refleks glasa *d'* ovdje je *đ*, npr. *pređe 24, tuđe 77, tuđu 88, tuđem 98*. To je osobina zajednička jeziku starije kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 2009: 30).

U suglasničkoj skupini čl- posljednji suglasnik je ispao, npr. *čovjek 88, 95*. U jeziku stare kajkavske književnosti oblik *čovjek* potvrđuje se samo u Pergošića (RHKKJ 1985: 309).

Suglasnička skupina čr- nije izmijenjena, npr. *črnoga 19, črlenele 27, črešne 41, črlene 41, črešnu 41, črlen 64, črn 67, črep 68*, ali: *crte 26*. Gotovo je ista situacija i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362). U staroj kajkavskoj književnosti uglavnom se bilježi skupina čr-, osim u pisaca s kraja 18. i početka 19. stoljeća koji je zamjenjuju skupinom *cr-* pod utjecajem štokavske književnosti (Šojat 2009: 32).

Promjenu *dn > n* nalazim u primjerima *jeno 5, jenu 14, 50, jene 24, 45, jenoga 17, jena 21, jen 30, 97, najenput 74, v jenom 97*, ali: *jedno 28*. Ta je promjena u jeziku stare kajkavske književnosti iznimno rijetka – za nju nalazimo tek nekoliko potvrda (Šojat 2009: 37). U suvremenim turopoljskim govorima provodi se redovito (Šojat 1982: 364, 405).

Promjena *kt > t* zabilježena je u primjeru *terom 96*. Suglasnička skupina *kt* čuva se u primjerima *nekteri 31, nekatero 74*. U suvremenih turopoljskih govora *k* se čuva samo u obliku *nekteri*, a u staroj kajkavskoj književnosti oblik *teri* uopće nije potvrđen (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Promjene *pč > č*, *pš > š* i *pt > t* nalazim u primjerima *čele 77, čelice 95, šenicum 12, šenica 40, tičicam 41, tiči 41, tice 57, 70, tičke 95*. Te promjene nisu zabilježene u jeziku stare kajkavske književnosti, ali ih nalazimo u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Suglasničke skupine *skj* i *stj* daju isti rezultat *šč*, npr. *smetlišču 23, dvorišče 33, 64, pišči 35, dvorišču 38, išče 66, iščem 81*. To je pojava zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 361, 2009: 34–35).

U primjerima *zdrčali 16, odrčim 28, zdrčale 31* suglasnička skupina *-tr-* mijenja se u *-dr-*. Ista je pojava zabilježena u jeziku stare kajkavske književnosti i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 363, RHKKJ 1985: 473).

Promjenu *vs > s* nalazim u primjerima *sega 13, 21, 28, se 14, 18, sakojake 14, sakomu 15, sakom 16, saki 17, sakidešni 19, sekakvog 21* i dr. Promjenu *vs > sv* nalazim u primjerima *sve 15, 16, 54, sav 73*. To je štokavski utjecaj. Neizmijenjena

skupina potvrđuje se primjerima *vsi* 16, *vse* 17, 78.

Promjenu *vz > z* nalazim u primjerima *zela* 10, 28, *zeli* 33, 60, *zemite* 100. Toj promjeni, a i prethodnoj zajednički je nazivnik – one se ne provode u staroj kajkavskoj književnosti ili su u njoj vrlo rijetke, a redovite su u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357, 2009: 37).

Promjene *vč > č*, *vl > l*, *vn > n* nalazim u primjerima *čera* 30, *nutre* 18, *lasi* 9, 37, 65, ali: *vnukima* 51. To je tipično za suvremene turopoljske govore, a stari kajkavski pisci provode samo promjenu *vl > l* (Šojat 1982: 357, 2009: 37).

Palatalno *r* nalazim u primjeru *morje* 5. To je obilježje jezika stare kajkavske književnosti, ali se čuva, doduše rijetko, i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 358, 2009: 25).

Rotacizam nalazim u primjerima *nigdar* 5, 10, 18, 64, *nemre* 60, *nemreš* 78. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (RHKKJ 1991: 683, Šojat 1982: 358).

Neprovođenje sekundarne jotacije potvrđuje se primjerima *cvetje* 5, 54, *smetja* 23, *smetje* 69, *proletja* 73, *cvetja* 73, ali: *proleče* 53, 86, *proleča* 99, 106. U staroj kajkavskoj književnosti nema nijedne potvrde za promjenu *tj > č*, međutim, u suvremenim turopoljskim govorima rijetki su primjeri za navedenu pojavu (Šojat 1982: 359, 2009: 33).

U tekstu se potvrđuju nepremetnute i nejotirane suglasničke skupine *jt/jd* u prefigiranim oblicima glagola *iti*, npr. *pojde* 18, *dojdi* 18, *najdem* 28, *dojti* 35, *prejde* 35. Pojava je redovita u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 34).

Promjene *ds > c* i *kr > r* nalazim u primjerima *gospocki* 50 i *ruške* 60. To su vrlo rijetke pojave u jeziku stare kajkavske književnosti, ali česte u mnogim kajkavskim govorima, pa tako i u turopoljskim (Šojat 2009: 40).

Gubljenje pojedinih suglasnika i samoglasnika nalazim u primjerima *nes* (=nesem) 13, 34, *jem* (=jedem) 27, *nem* (=ne bum) 28, *neš* (=ne buš) 53, *kunjice* (=kuhinjice) 31. Te su pojave česte u suvremenim turopoljskim govorima, a izostaju u jeziku stare kajkavske književnosti (Šojat 1982: 365)

U primjerima *slive* 19, 20, 60, *slivaru* 27 čuva se staro stanje zajedničko jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 2009: 38).

Druga palatalizacija ne provodi se u primjerima *težaki* 11, 39, *radniki* 35, *koraki* 85. To je zajednička crta i suvremenih turopoljskih govora i jezika stare kajkavske književnosti.

Promjene *tm > km* i *tvr > tr* nalazim u primjerima *kmicu* 97, *kmica* 100, *trdi* 30, *trdo* 73. To je osobitost isključiva u suvremenih turopoljskih govorima, a vrlo rijetka u jeziku stare kajkavske književnosti (Šojat 1982: 357, 362, 2009: 40).

Jednačenje po mjestu tvorbe u sandhi-položaju potvrđuje se primjerima *ž njimi* 68, *ž nim* 77, *ž num* 94. To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti, a i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 363, 2009: 38).

Morfološke osobitosti

Imenice m. roda u V imaju nastavak *-o*, npr. *breg moj dragi* 60, a imenica *Bog* ima nastavak *-e*, npr. *naj me kazniti Bože* 81, *oprosti Bože* 81. Imenice sr. roda u L jd. imaju nastavak *-u*, npr. *v tem dvorišću* 64; u N mn. imenice m. roda imaju kratke oblike, npr. *svati* 21, *žuli* 30, *zidi* 68; u G mn. imenica m. roda nastavak *-ov* i *-i*, npr. *z orejov* 72, *zežulaneh prsti* 88, a u im. sr. roda nulti nastavak, nastavak *-i* i nastavak *-a*: *pred puno let* 18, *puno je prešlo leti* 36, *zapuščenah pola* 69; imenice m. roda u D mn. nastavak *-em*: *stricem* 33, *sem ludem* 52; samo u jednom primjeru imamo štokavski nastavak *-ima*, npr. *vnukima reči* 51; u L mn. *-e*, npr. *v žule zarašćene* 10, *na pleče* 11, 17, 33, 37, *na drvene kole* 21, *na zmučene vole* 21, *na prste* 36; u I mn. *-i*, npr. *z radniki i đaki* 35, *ze žepi gliboki* 44. U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim navedenoga *-e* u L mn. (Šojat 2009: 44). Razlog toj pojavi leži u činjenici što je kajkavski književni jezik, u odnosu na kajkavske govore, vjerno sačuvao glas *h* u svim položajima unutar riječi. Svi su nastavci potvrđeni i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 387–393).

Imenice ž. roda u DL jd. imaju nastavak *-e*, npr. *mame* 9, 17, 32, *živine* 27, *k dušice* 37, *babice moje* 43, *fala zime* 52, *fala zemle* 52, *k meše* 58, *sake cure* 58, *v molitve* 10, *na ledine* 13, *v drvene hižice* 18, *v Odre* 23, *po zime* 24, *v svadbe* 27, *na zipke* 34, *vute siročije* 36; rijetko se u DL jd. potvrđuje nastavak *-i*,⁴ npr. *sestrični* 13, *pri Kralevoj hiži* 18, *v domu staroj pemskej hiži* 26, *pri meši* 58; u V jd. nastavke *-a* i *-o*, npr. *lepa moja Marica* 101, *pesmo moja* 49, *rodna grudo dedovino* 57; u I jd. *-um*, npr. *z motikum* 11, *stezum* 11, *šenicum* 12, *z bakum* 13, *s pesmum* 15, *z rosnum travum* 25, *z nogum* 34, *z decum* 38, *z kišum* 56, *glavum* 73, *kupicum* 92; u G mn. nalazim nulti nastavak i nastavak *-i*, npr. *nog* 9, *las* 12, *hižic* 23, *kokoš* 23, *rac* 23, *gusek* 23, *jato guski* 25, *bez zvezdi* 67, *jarek suzi* 82; u D mn. nastavak *-am*, npr. *jabukam* 27, *tičicam* 41, *svojem curam* 70; u L mn. stari nastavak *-a(h)* i analoški *-ami*, npr. *na noga* 36, *po graba* 37, *po livada* 54, *na ruka* 78, *v škrijnami* 70; u I mn. potvrđuje se nastavak *-ami*, npr. *s kumicami* 35. U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim navedenih za V jd. *-o* i L mn. *-a* (Šojat 2009: 44). Svi navedeni nastavci, uključujući i one za V jd. i L mn., potvrđuju se u

⁴ U istim primjerima nalazimo i nastavak *-e*, npr. *k meše* 58; *v bogečke te hiže* 18, *v hiže* 24, 50, *pri hiže* 27, 36.

suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 395–396).

Naglašeni oblici ličnih zamjenica *ja* i *ti* u DL glase *mene* i *tebe*, npr. *mene* 10, 18, 43, *vumene* 12, *pri mene* 101, *k tebe* 9; samo u jednom primjeru nalazim dativni oblik *meni* 37; u I *menum* 18, 33, *tobum* 49. U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija (Šojat 1982: 402, 2009: 66).

Osobna zamjenica *on* u L glasi *jnem*, npr. *najnem* 18, *vujnem* 56, a u I *nem*, *z nem* 103; zamjenica *ona* u D glasi *je* 18, 73, 86, a u L potvrđena je oblikom *jne*, npr. *vujne* 19, *pojne* 23, 26. U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija (Šojat 1982: 403, RHKKJ 2002: 505).

Osobna zamjenica *oni* u I glasi *njimi*, npr. *ž njimi* 68. U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija (Šojat 1982: 402–403, RHKKJ 2002: 505).

Zamjenica *mi* u D ima oblik *nam* 16. U jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima ista je situacija (Šojat 1982: 402, RHKKJ 1991: 649).

Povratna zamjenica u D glasi *sebe* 18, a u I glasi *sobum* 33, 81. U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija (Šojat 1982: 402, 2009: 66).

Od neličnih oblika zamjenica izdvajam: G jd. m. roda, npr. *oveg sveta* 17, 102; L jd. sr. roda, npr. *v tem dvorišču* 64, *pri tem* 66; DL jd. ž. roda, npr. *moje mame* 9, 17, *babice moje* 43, *sake cure* 71, *v bogečke te hiže* 18, *vute siročije* 36, *na nejne strane* 100; I jd. m. i ž. roda, npr. *s svojem ruvom* 70, *pred sakum* 23; G mn. ž. roda, npr. *svojeh mrzleh nog* 9; D mn. m. i ž. roda, npr. *govorim sem* 49, *sem ludem* 52, *svojem curam* 70. U jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenih turopoljskih govora potvrđuju se svi navedeni oblici, osim onoga za G jd. (Šojat 1982: 402–405, 2009: 59, 61).

Autorica rabi zamjenice *koji*, *nek(a)teri* i *teri*, npr. *koji* 69, *koju* 69, *nekatero* 74, *nekteri* 31, *terom* 96. Zamjenice *koj* i *nekteri* nalazimo u jeziku stare kajkavske književnosti, a *teri* i *nek(a)teri* nalazimo u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 405, 2009: 68).

Za zamjenicu *kto* autorica rabi oblik *gdo* 29, 86. To je zabilježeno u jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 405, 2009: 67).

Zamjenica *kaj* potvrđuje se oblikom *kej* 13, 17, 36, 50, 51, u neodređenim zamjenicama *nikej* 14 i *nekej* 16, a u prilogu *zakej* 63. Na četiri mjesta javlja se štokavski oblik: *niš* 82, *ništa* 17, 69, 82. Štokavski oblici *niš* i *ništa* potvrđuju se i u jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 405, RHKKJ 1999: 282–283).

Od pridjeva izdvajam: L jd. m. roda, npr. *na latinskem* 58; L jd. ž. roda, npr.

pri Kralevoj hiži 18, v bogečke te hiže 18, v drvene hižice 18, v domu staroj pemskoj hiži 26, po kunjice male 31; I jd. m. i ž. roda, npr. z dobrem tekom 35, z ljiljanom se belim 98, vuskom stezum zagaženum 11, z rosnum travum 25, z kišum proletnum 56; G mn. ž. roda, npr. svojeh mrzleh nog 9, zlatneh las 12, male hižic 23; L mn. sr. roda, npr. na drvene kole 21; I mn. m. roda, npr. ze žepi gliboki 44. Svi navedeni oblici potvrđuju se u jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 398, 2009: 59).

Od komparativa zabilježeni su: *bolše* 29, 64, 81, *bolu* 36, *črnje* 67, *vredneše* 72, *mejne* 77, *veške* 84, 98, *jača* 86, *lepša* 86. Od superlativa zabilježeni su: *največe* 56, *najtenše* 70, *najslajša* 74. Svi navedeni oblici potvrđuju se u jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima.

Svršeni prezent glagola *biti* je potvrđen u primjerima: 3. l. jd. *bu* 19, 3. l. mn. *budu* 60, *buju* 69. Zanimjekani nesvršeni prezent istoga glagola ima sljedeće potvrde: 1. l. jd. *nes: nes ti rekla* 83; 1. l. mn. *nesmo, smo, smu: nesmo dočekali* 60, *došle smo* 13, *videli smo* 26, *odrastali smo* 36, *smo stali* 42, *složili smu* 33. U 3. l. mn. prezenta gotovo je podjednak broj primjera u kojima se provodi analogija prema 2. l. mn. prema onima koji tu analogiju nemaju, npr. *veliju* 15, 21, 50, *kosiju* 30, *štrčiju* 60, *naščiju* 87, *bojiju* 95, ali: *zlate se* 12, *plaše* 29, *vide* 69, *koče* 78, *hode* 80, *neču* 80.

Pri tvorbi futura drugog autorica pretežito rabi kratke oblike svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti*, npr. *bum zela* 28, *kupila bum* 28, *nem se prejela* 28, *bum došla* 82, *bu bolel* 29, *bu mi ostal* 38, *bu prešlo* 39, *bu stiral* 95, *bumo zaigrali* 16, *nemo mele* 23, *zeli bumo* 60, *bute spili* 16. Kao što se vidi iz primjera, potvrđeni zanimjekani oblici glase *nem* i *nemo* (stegnuto od *ne budem* i *ne budemo*). Nema potvrda za 3. l. mn. Autorica rijetko rabi pune oblike, npr. *branila budem* 49, *kara-la se budem* 49, *ostavila budeš* 49.

Futur prvi je rijedak, npr. *ja neču ništa znati* 82, *zblejati se nećeš* 5, *babe neču više kreketati* 80.

Potvrđeni su sljedeći oblici imperativa: 2. l. jd. *dojdi* 18, *naj* 81, *nemoj* 81, *pogleč* 103, *dej* 68, 93; 3. l. jd. *nek ti dragi Bog podari* 17, *nek ga dosta ima* 19, *nek bu izdešni* 19, *nek selo vidi* 21, *nek se pojedje* 22, *nek se rodi* 22, *nek ostane* 82; 2. l. mn. *dejte* 32, *zbudete se* 69, *zemite si* 100; 3. l. mn. *deca nek vide* 69.

Kondicional prvi potvrđuje se s oblikom *bi* i glagolskim pridjevom radnim, npr. *bi došel* 17, *bi povedal* 17, *bi štela* 18, 28, *bi šteli* 77.

Glagolski prilog sadašnji potvrđuje se nastavkom -č, npr. *mučječ* 30, *srameč* 73, *drščječ* 73, *strepeč* 73.

Supin se čuva, npr. *idemo popevat* 15, *pojde leč* 18, ali: *išlo se peči* 19.

Od svih navedenih glagolskih oblika potvrđuju se svi u jeziku stare kajkavske književnosti osim: oblika prezenta *nes, smu, nem* i *nemo* (Šojat 2009: 73, 81,

83–85, 88). U suvremenih turopoljskih govora također se potvrđuju svi glagolski oblici, osim 3. l. jd. imperativa tipa *nek dojde* (Šojat 1982: 406–418). Česticu *nek* u 3. l. jd. imperativa autorica preuzima iz **štokavskih** izvora.

Zaključak

Uspoređujući autoričinu pisanu građu sa stanjem u jeziku stare kajkavske književnosti (a) te u suvremenim turopoljskim govorima (b) možemo očekivati četiri moguće situacije: 1. jezične osobitosti koje su zajedničke (a) i (b), 2. jezične osobitosti vezane samo uz (a), 3. jezične osobitosti vezane samo uz (b), 4. jezične osobitosti koje ne pripadaju ni (a) ni (b).

Na fonološkom i morfološkom planu u istraženoj građi najčešće se potvrđuju osobitosti pod rednim brojem 1.

Pod rednim brojem 2. nalazim potvrdu samo na morfološkom planu (zamjenicu *koj*). Pod rednim brojem 4. nalazim potvrde na morfološkom planu (G *oveg* i zamjenicu *kej*).

Najzanimljivije su one potvrde pod rednim brojem 3., dakle fonološke i morfološke osobitosti tipične za suvremene turopoljske govore, a nepotvrđene ili vrlo rijetko potvrđene u jeziku stare kajkavske književnosti, a to su: promjene $a > e$, $čl > č$, $kt > t$, $pč- > č$, $pš > š$, $pt > t$, $vč > č$, $vn > n$, $vs > s$, $vz > z$, bilježenje slogotvornoga r kao r , gubljenje suglasnika h u svim položajima u riječi i zamjena s v/j , gubljenje pojedinih samoglasnika i suglasnika, provođenje sekundarne jotacije, nastavci $-e$ za L mn. imenica m. i sr. roda, a nastavak $-a$ za imenice ž. roda, nastavak $-o$ za V jd. imenica ž. roda, zamjenica *teri*, *tera*, *tero* i prezentski oblici *nes*, *nem*, *smu* i *nemo*.

Literatura

Kološa, Nadica. 2018. *Ti se nedaj zaboravu*. Zagreb: Kultura snova.

Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika. 1985. *Knjiga prva, svezak 2, Cenitel – Drištavica*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za jezik IFF

Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika. 1991. *Knjiga druga, svezak 6, Laž – Mučitelica*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za hrvatski jezik HFI

Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika. 2002. *Knjiga treća, svezak 9, Okol – Pedesetoletni*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Šojat, Antun. 1982. Turopoljski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6: 317–493.
Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*.
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

ON THE LANGUAGE OF NADICA KOLOŠA'S KAJKAVIAN POETRY

By Boris Kuzmić, Zagreb

SUMMARY

*The language of the Kajkavian language poetry collection entitled *Ti se nedaj zaboravu* (2018) by Nadica Kološa (1951) is analysed in the paper. The analysis will show to what extent the author's contemporary Kajkavian literary language includes diachrony (knowledge of the old Kajkavian literature language) and to what extent there is synchrony (contemporary speeches of Turopolje, especially the one from Ogulinec, the settlement where of the author's mother tongue is spoken).*

Key words: Kajkavian poetry, Kajkavian literary language; Nadica Kološa; Ogulinec, Turopolje